

Asia: VN/5748/2019

Luonnos meripolitiikan toimenpideohjelmaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtioneuvoston kanslia pyytää lausuntoa aiheesta: Luonnos meripolitiikan toimenpideohjelmaksi. Toimenpideohjelma kehittää ja koordinoi vuonna 2014 Valtioneuvoston periaatepäätöksellä asetettuja Suomen meripolitiikan linjauksia ja toteuttaa hallitusohjelman meripolitiikkaan liittyviä tavoitteita. Suomen meripolitiikan linjaukset eivät koske niinkään Suomen merialueita, vaan Itämeren kokonaisuudessaan ja erityisesti Itämeren ulkopuolisia merialueita. Toimenpideohjelman keskeiset kärjet ovat merten suojelu, meriklusteri ja merellinen tuotanto.

Suomen ympäristökeskus (SYKE) pitää hyvänä, että Suomen meripolitiikan linjauksia tarkastellaan toimenpidetasolla nyt tarkemmin. Näin Suomen meripolitiikan linjaukset johtavat konkreettiseen toimintaan. Esitetyt toimenpiteet ovat perusteltuja ja kannatettavia. Alla esitämme tarkempia huomioita ja kehitysehdotuksia.

1. Toimenpideohjelma johdantoon.

- 1. kappale: ilmastonmuutos aiheuttaa happamoitumista, ei happanemista

- 1. kappale: myös 'rakentaminen merellä ja rannikoilla' on merkittävä paine meriluonnolle

- 4. kappale: KORJAUS: Meripolitiikan linjausten visiossa Suomi vaikuttaa globaalisti ja tuottaa ratkaisuja siihen, että meriluonnonvarojen käyttö on kestävä, meriympäristön tila on hyvä, ilmastonmuutos ei ylitä valtamerten kestokykyä ja merten suojelu on riittävää. Suomella on korkeatasoista merentutkimusta ja meriosaamista, sekä innovatiivinen, jatkuvasti menestyvä meriklusteri sekä toimiva että turvallinen ja ympäristövastuullinen logistiikka.

- 6. kappale, 1. virke: KORJAUS: Toimenpideohjelman keskeiset kärjet ovat merten suojelu, meriklusteri, johon kuuluu myös merilogistiikka, ja merellinen tuotanto sekä tutkimus- ja seuranta.

2. Toimenpiteet

- Osan alkuun voisi lisätä lyhyen selitteen taulukolle, esim. "Taulukon avulla kartoitetaan Suomen toimijat jotka työskentelevät tai voivat työskennellä toimenpiteitä edistävästi. jne., jne.... Ehdotetut 42 toimenpidettä on jäsennetty neljään teemaan: merten suojelu, meriklusteri/merilogistiikka, meriklusteri/meriteollisuus ja merellinen tuotanto". Teemojen numeroinnissa on virhe, sillä teemalle 'merten suojelu' on annettu numero 1.1. Sen pitäisi kaikeksi olla 2.1

- SYKE ehdottaa, että taulukon oikeanpuoleisessa sarakkeessa mainittaisiin vain päävastuulliset tahot, jotka ovat ministeriöitä. Jos kuitenkin keskeisimmät kumppanit halutaan mainita tulisi niitä huomioida nykyistä paljon laajemmin. Esitämme alla kommentteja eri toimenpiteisiin ja mainitsemme samalla minkä toimenpiteiden yhteydessä SYKellä on merkittävää osaamista, jolloin SYKE voitaisiin myös mainita.

- Toimenpide 2: Arktisen neuvoston muovi- ja mikroroskastrategian toimintaohjelma ja monitorointisuunnitelma valmistui keväällä 2021, missä neuvotteluissa Suomi oli mukana aktiivisesti. - SYKellä on merkittävää osaamista merien roskaantumistutkimuksessa.

- Toimenpide 3: SYKellä ei ole neuvottelutehtävää CBD ja BBNJ -neuvotteluissa, vaan se toimii tarvittaessa asiantuntijaroolissa.

- Toimenpide 4: SYKE:llä on ollut kansainvälisiä yhteishankkeita mm. Barentsin meren luonnonsuojelun edistämiseksi ja osallistuu Central Arctic Ocean Synthesis -raportin laadintaan IBA -rahoitteisella hankkeella. Ehdotamme, että toteuttamiskeinoihin lisätään: 'Tuetaan PAME -sihteeristön toimintaa, sekä osallistutaan Central Arctic Ocean Synthesis -raportin laadintaan'.

- Toimenpide 6: SYKE on toteuttanut hankkeita Afrikan eri merialueilla, mm. meriluonnon kartoitusta Sansibarissa, meriseurantojen toimeenpanon suunnittelua ja opetusta Namibiassa sekä mikromuoviyhteistyötä Ghanassa. Resurssit kohtaan olisi hyvä lisätä esim. UMn kehitysyhteistyörahoitus

- Toimenpide 8: SYKE seuraa meren tilaa ja SYKE:llä on menetelmällistä osaamista liittyen merituulivoiman sijainninhajukseen ottaen huomioon mm. meribiodiversiteetin suojelun. Tätä osaamista hyödynnettiin mm. Suomen merialuesuunnitelmaa laadittaessa. SYKellä on osaamista ja tietopohjaa kasvihuonekaasujen ja happamoitumisen seurannasta ja niiden ekosysteemivaikutusten arvioimisesta etenkin kylmillä rannikkomerillä.

- Toimenpide 9: SYKE on yksi merkittävimmistä merentutkimusorganisaatioista Suomessa, joten SYKEN mukanaolo tämän toimenpiteen toteuttamisessa on keskeistä.

- Toimenpide 10: SYKE koordinoi v. 2014 lähtien Suomen merentutkimuksen kansallista infrastruktuuria, FINMARI:a, joka ylläptää ja kehittää tutkimuslaitteistoja, teknologioita, havaintotoimintaa ja erityisosaamista. SYKE vie suomalaista merentutkimus- ja merensuojeluosaamista mukaan kansainvälisiin infrastruktuurihankkeisiin, joiden tarkoituksena on kehittää Euroopan laajuista rannikkovesien havaintotoimintaa ja suojelua

- Toimenpide 10: SYKE ehdottaa toimeenpiteen kuvaukseksi seuraavaa: 'SYKE koordinoi uutta Euroopan rannikkomeren monilähteisen, integroidun havaintokonseptin (Supersites) pilotointia ja suunnittelua osana eurooppalaista yhdenmättyä merentutkimuksen tutkimusinfrastruktuuria (Joint European Research Infrastructure for Coastal Observatories, JERICO)'.

- Toimenpide 10: Toimeenpiteen tavoitteesen ehdotamme seuraavaa muotoilua: 'Tavoitteena on suomalaisten merentutkimusinfrastruktuuri FINMARIn innovaatioiden ja uusien palveluiden nostaminen ja vakiinnuttaminen kansainväliseen eturintamaan (Kansallinen tutkimusinfrastruktuuristrategia 2020-2030, Kansallinen TKI-tiekartta 2020)'.

- Toimenpide 10: Toteuttamiskeinoksi ehdotamme seuraavaa: 'Itämerellä kehitettyjen meriseurantakäytäntöjen (HELCOM) kehittäminen poikkihallinnollisella ja monikansallisella yhteistyöllä. FINMARIn keskiössä ovat autonomisten mittauksen kehittäminen ja integrointi, monilähteiset ja -alustaiset havainnot, digitalisaatio, big data, pilvipalvelut ja e-infrastruktuurit, FAIR data, avoimuus sekä tutkimusinfrastruktuurien palvelukehitys ja monimuotoinen vaikuttavuus. Itämeri.Fi -portaalin datapalveluiden kehittäminen laaja-alaisesti palvelevaksi YK:n merentutkimuskomission (IOC) mukaiseksi meridatakeskukseksi (IODC-NODC)'.

- Toimenpide 10: Vastuutahoiksi ehdotamme seuraavaa: YM, LVM, OKM, TEM, PLM, MMM, SYKE, IL

- Toimenpide 11: SYKE on johtanut öljyntorjuntamenetelmien ekologisia vaikutuksia kylmissä merissä tutkivaa EU-hanketta.

- Toimenpide 12: Ehdotamme toimeenpiteen kuvaukseksi seuraavaa: 'Tunnistetaan Itämerellä tehdyn rehevöitymisen torjunnan sekä ekosysteempohjaisen päätöksenteon hyvät käytänteet ja edistetään niiden viemistä maailman muille merialueille.' SYKE:llä on merkittävää osaamista rehevöitymiselle alttiiden matalien merialueiden tutkimuksessa.

- Toimenpide 13: SYKE on osallistunut moniin kansainvälisiin jopa globaaleihin merialuesuunnittelua edistäviin hankkeisiin, joihin se on tuonut sekä meriluontoon että päätöksentekoon ja hallintaan liittyvää osaamista. SYKE on myös kehittänyt merkittävää menetelmällistä osaamista esim. meriluonnon huomioimiseksi merialuesuunnittelussa. Tätä osaamista hyödynnettiin Suomen

merialuesuunnitelman laadinnassa. Tässä voisi mainita vastuutahoina: 'YM, UM, SYKE, VELMU-konsortio'. SYKE koodinnoi VELMU-konsortiota

- Toimenpide 14: Ehdotamme toimeenpiteen nimeen seuraavaa täsmennystä: ' Parannetaan vedenalaisen meriluonnon kartoituksen osaamista globaalisti', sekä toimeenpiteen kuvaukseen: 'Edistetään vedenalaisen meriluonnon kartoituksen osaamisen ja tiedon hyödyntämisen vientiä Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelmasta (VELMU) saatujen kokemusten pohjalta.'

- Toimenpide 15: Öljyntorjuntatehtävät siirrettiin SYKEstä Rajavartiolaitokselle, joten SYKE ei ole luonteva vastuutaho ehdotetun toimenpiteen suhteen. Toteuttamiskeinoin ehdotamme kuitenkin lisättäväksi: 'Vahvistetaan menetelmiä öljyn esiintymisen mittaukseen, bioremediaatioon ja öljypäästöjen ekosysteemivaikutusten seurantaan etenkin kylmissä olosuhteissa'. Tähän on SYKellä vahvaa osaamista.

- Toimenpide 24. Sen kuvauksen tulisi sisältää myös vieraslajeja koskeva tavoite. IMOssa ja HELCOMissa edistetään voimakkaasti toimenpiteitä laivojen rungon päällyskasvustossa leviävien vieraslajien ehkäisemiseksi. Vastuutahoina LVM, Traficom, SYKE.

- Toimenpide 28: Toimenpiteen tulisi sisältää myös meriluontoa tarkasteleva tavoite. Laivojen aiheuttama melu ja muu häiriö esim. pohjien eliöstölle tulee ottaa huomioon myös automaattista merenkulkua kehitettäessä. SYKEN osaamista kannattaa hyödyntää tässä.

- Toimenpide 36: SYKellä on osaamista perinteisen vesiviljelyn (kalankasvatus) ympäristövaikutusten arvioinnissa ja siten myös sijainninohjauksessa. SYKE on aktiivinen uusien lajien (levät) vesiviljelyn kokeiluissa, mukaan lukien erilaiset kiertotalouden ratkaisut vesiviljelyn materiaalivirroissa.

- Toimenpide 39. SYKE on aktiivisesti edistänyt sinisen bioteknologian innovaatiotoimintaa, osallistumalla itse hankkeisiin, mentoroimalla alan kaupallisia toimijoita ja ollut mukana luomassa sinisen bioteknologian tiekartaa Itämerelle SUBMARINER verkostossa.

- Toimenpide 40: SYKE:llä on menetelmällistä osaamista liittyen merituulivoiman sijainninohjaukseen. Tätä on hyödynnetty mm. Suomen merialuesuunnitelmaa laadittaessa. Kommenttina esitettyyn toteutuskeinoon voidaan todeta, että näkökulmien huomioiminen merialuesuunnittelussa ei ole riittävää. Suomen merialuesuunnitelma on suuntaa antava, eikä se ole juridisesti sitova, joten merialuesuunnitelman ohjausvaikutus merituulivoiman sijoittumiseen on vielä epävarmaa. Nykyinen lupakäytäntö painottaa maakuntakaavoituksen ja kuntien yleiskaavojen kaavamerkintöjä.

Yleisiä kommentteja:

- Toimenpideohjelman rajauksista. Suomen meripolitiikan linjaukset fokusoituvat ensisijaisesti Itämeren ulkopuolisille merialueille ja osittain Itämereen kokonaisuudessaan. Toimenpideohjelman luonnoksen osassa 2.4 Merellinen tuotanto on kuitenkin toimenpiteitä, joiden fokus on Suomessa, esimerkiksi toimenpiteet 37 ja 40. Sinänsä toimenpiteet ovat tärkeitä, mutta ne eivät erityisesti kohdistu Itämeren ulkopuolisille merialueille. Näiden kuvaukseen voisikin liittää maininnan suomalaisen osaamisen kansainvälisestä hyödyntämisestä.

- Toimenpiteiden rahoituksensa nojataan hyvin monissa toimenpiteissa virkatyöhön tai kilpailtuun tutkimusrahoitukseen. Näihin molempiin sisältyy riskejä. On vaara, että resurssit jäävät vähäiseksi silloin, kun toimenpiteitä toteutetaan virkatyönä. Jos taas toimenpiteen resurssointi pohjautuu kilpailtuun hankerahoitukseen kuten EU:n tutkimusrahoitukseen tai STN-instrumenttiin, on vaara, ettei rahoitus toteudu lainkaan. Kansallisiin ohjelmiin perustuvat EMKR- ja IBA-rahoitukset ja ministeriöiden hankerahoitus ovat varmempia tässä suhteessa. Toimenpidekokonaisuuteen kuuluvassa mertentutkimus- ja innovaatio-ohjelmassa toivottavasti tullaan esittämään osittaisia ratkaisuja tämän toimenpideohjelman rahoituksen ratkaisemiseksi.

Toimenpide 9 koskee YK:n merentutkimuksen vuosikymmentä. SYKE:n mielestä on hienoa, että Suomi laatii nyt omat linjaukset sen toimeenpanemiseksi. Lisäksi SYKE kannattaa vahvasti Suomen merten tutkimusstrategian sekä mertentutkimus- ja innovaatio-ohjelma laatimista ja haluaa osallistua aktiivisesti niiden laatimiseen.

Samalla SYKE näkee, että Suomen olisi aktivoiduttava uudelleen Euroopan merentutkimuksen verkostoissa, kuten JPI Oceansissa ja European Marine Boardissa. Tällä hetkellä näihin keskeisiin tutkimuspoliittisiin verkostoihin eivät kuulu Suomen lisäksi Venäjä, Latvia, Liettua, Bosnia ja Hertsegovina, Montenegro, Albania, Bulgaria ja Kypros. Jääminen pois mm. JPI Oceansista sulki mahdollisuuden osallistua moniin globaaleihin rahoitushakuihin, mikä ei ole linjassa Suomen meripolitiikan linjausten kanssa.

SYKE toivoo myös, että Suomi on aktiivisesti mukana toteuttamassa BANOS-ohjelmaa, joka mainitaan monen toimenpiteen rahoituksen lähteenä. Suomen Akatemia ei liittynyt mukaan BANOS-ohjelmaa suunnitelleeseen hankkeeseen, mutta varsinaisen ohjelman toteuttamisen suunnittelu on vasta aloitettu. On edelleen epäselvää, tullaanko BANOS-tutkimusohjelma toteuttamaan itsenäisenä, vaan osana laajempaa EU:n tutkimusrahoituksen kokonaisuutta. SYKE:n näkökulmasta selkeästi itsenäinen BANOS-ohjelma olisi parempi vaihtoehto kuin sen elementtien sulauttaminen osaksi laajoja EU-ohjelmia. Tämä tukisi myös Suomen Meripolitiikan toimenpideohjelman toteutusta.

Helsingissä 16.8. 2021

Paula Kankaanpää

Merikeskuksen johtaja

Suomen ympäristökeskus

Riku Varjopuro

ryhmäpäällikkö

Suomen ympäristökeskus

Lausunnon kokoamiseen ovat osallistuneet:

Harri Kuosa

Pirjo Kuuppo

Maiju Lehtiniemi

Kai Myrberg

Jukka Seppälä

Timo Tamminen

Kankaanpää Paula

Varjopuro Riku
Suomen ympäristökeskus SYKE - Merikeskus